

טעם ראשונים – דגניה א'

מתוך ספרו של שלמה דורי –

חדשות מן העבר, חלק א'

בחוברת "טעם ראשונים", אשר הופיעה לרגל יובל השבעים של דגניה א', מצאתי מספר רשימות, אשר מתארות בצורה נפלאה את האווירה והתנאים שבהם עבדו הרפתניות בימים ההם – כך כתב **שלמה דורי** ז"ל באחד הסיפורים, בספר הראשון מתוך השלושה, שעוסק בהיסטוריה של הענף

אסתר שכטר – קב. השרון – שנות ה-30

אותי, פקחה זוג עיניים והפטירה באירוניה: "נו, נראה אותך חולב".
ה"נראה הזה נמשך 11 שנה – כך נפרצה החומה.

הרפת והרפתנית של אז (נחמה וינר)

כבוד מיוחד היה לעבוד ברפת. לחברה חדשה כמוני, שעדיין לא נתקבלה לחברות, לא נתנו להיכנס להיכל זה. אך אני, כבת כפר, רציתי לעבוד ברפת וברפת תמיד חסרו עובדות. לכן, סידרו אותי לרפת. קיבלתי פרה, שנתנה 1.5 ליטר חלב ליום. פרה זו חלבתי 3 פעמים ביום. בזמן הנותר הייתי מסננת את החלב.

הכדים עמדו במרכז הרפת וכל דלי חלב היינו מסננות דרך פיסת בד מיוחדת. הרפתניות היו מבצעות כל עבודה. טיפלו בעגלות וגם בעופות (הלול והרפת היו באותו תחום), חילקו אוכל וחציר באבוסים, רק את הירק חילקו בחורים. הכנת תערובת הייתה משימה בפני עצמה. למחסן היינו גוררות שקים כבדים של 80 ק"ג סובין, חרובים ושעורה, לתערובת אחת.

בשעה 7.00 בבוקר היינו באות לרפת, מחלקות אוכל באבוסים, מרפדות קש למרבץ הפרות ומכניסות אותן, קושרות ומנקות במגרדת

הרפת מונופול של צעירות (מנחם וקס)

מרים ברץ לא הסכימה, שבחורים יעבדו ברפת. הכניסה לבחורים הייתה אסורה איסור מוחלט. הדבר נשמר עד לנסיעתה של מרים לארה"ב. באותו זמן פרצה ברפת מחלת הפה והטלפיים. החליבה גרמה כאבים לפרות ולחברות היה קשה להשתלט עליהן. נחוצה הייתה עזרתו של בחור. כך נכנסתי לרפת.

עבודתי הייתה חשובה והחברות נהנו מעזרתי. המשא הוקל מעליהן. גם לא הייתי מיותר. כאשר חזרה מרים לדגניה, היו צעדיה הראשונים, כמובן, לרפת ואני יושב באותה שעה בקצה השני של הרפת וחולב וחושב בלבי: "נו, עכשיו יהיה סופך". מרים התנהלה לאטה, סקרה כל פרה, קשרה שיחה עם כל חולבת ובסופו של דבר הגיעה אליי. ראתה

כבוד מיוחד היה לעבוד ברפת. לחברה חדשה כמוני, שעדיין לא נתקבלה לחברות, לא נתנו להיכנס להיכל זה. אך אני, כבת כפר, רציתי לעבוד ברפת וברפת תמיד חסרו עובדות

אום ב'נס – 1941 – מרים ברץ עם הפרה הראשונה של דגניה א'

אסתר מלמד - קב. כנרת 1925

הרפתניות - שנות ה-30

הרבה יותר ביוקר. בשנים הקודמות תנובת המבכירות הייתה יותר קטנה. באופן ממוצע הייתה 2,100 ליטר בערך. עליית המבכירות באה ע"י הצלבה מתאימה וגידול שיטתי. בקשר לזה אגע בשאלת ההרבעה. בארץ מקובל, שלא להרביע עגלה, שטרם הגיעה לגיל שנתיים ושלושה חודשים (27 חודש - ש.ד.) מוסכם, שע"י הרבעה מוקדמת מקטינים את תנובת הגידול. בבואנו להרביע את העגלה, עלינו להתחשב עם מצבה הגופני. אם היא מפותחת, אפשר להרביע גם בגיל 15-17 חודש. ידוע, שהגידול במשקנו עולה ביוקר רב וע"י הרבעה מוקדמת הננו מרוויחים הכנסה של שנה נוספת וההתפתחות הגופנית של העגלה יותר מהירה. לשם השגת המטרה האחרונה רצוי לאחר ההרבעה השנייה, כ-4 חודשים, אחרי ההמלטה להפסיק לחלבה כשלושה חודשים לפני ההמלטה השנייה. מבכירות שהמליטו בגיל שנתיים וחודש הגיעו למשקל 400 ק"ג והוולדות ביום היוולדם ל-36-37 ק"ג. מובן מאליו שהזנת המבכירות צריכה להיות מספיקה בהחלט. באופן קונקרטי - בגיל ההתעברות 400 גר' חלבון ופי שישה עמילן בזמן ההיריון. משישה חודשים ואילך צריך להוסיף למנה היומית 150 גר' חלבון ו-375 גר' עמילן.

בשביל הגידול צריכים להקים סככה פשוטה. מוגנת בפני גשם ובפני שמש. בסככה הזאת ובחצר על-ידה יכולות העגלות להימצא כל השנה, הן ביום והן בלילה. (רעיון הגדרה - "ספארי" - ש.ד.) בתוך הרפת צריכים להחזיק רק פרות חולבות. רצוי, שיהיה לנו פר מיוחד. השותפות בנידון זה מסכנת את הרפת. רצוי מקומות מיוחדים להמלטות ולפרות חולות, הטעמים מובנים לכל.

במשך השנה דרושות שלוש עובדות קבועות, במשך 5 חודשים של תקופת ההמלטות והגידול דרושה עובדת רביעית ובזמן החליבה המרובה - עזרה נוספת.

פר צעיר למכירה

יש אצלי למכירה עגל חצי הולנדי. אמו צרפתית-בירותית, נתנה בשנה שעברה 3783 ליטרים חלב במשך 9 חודשים. העגל הנו יפה מאוד. נולד בחצי שבט תרפ"ה.

לפנות: לאליעזר יפה, נהלל

ברזל ומברשת. אבל, לפעמים, כאשר היה צריך לפנות את הזבל מדירי העגלות, לא נותר לנו זמן לניקוי הפרות. משעה 8.00 עד 10.00 היינו חולבות. לאחר החליבה הוצאנו את הפרות לחצר, מטאטאות את המעבר ברפת ומפזרות סיד. היו אומרים, שזה נחוץ לחיטוי, אבל אני חושבת, שזה היה יותר ליופי. כך נמשכה העבודה עד 12.30 בערך ורק אז היינו מתקלחות והולכות לאכול ולנוח עד 16.00 - ושוב לרפת.

בקיץ חזרנו הביתה עם דמדומי השקיעה. אבל בחורף? השומר היה מעיר אותנו בשעה 12 בלילה. קרה לעתים קרובות, שהיינו נרדמות שוב מרוב עייפות. את חליבת הלילה גמרנו בשעה 4.00 לפנות בוקר וב-7.00 שוב לרפת וחוזר חלילה. אותו סידור היה קיים גם לאמהות של תינוקות, העובדות ברפת. מי חשב אז על קושי בעבודה? **רבקה לייס** הייתה יושבת מתחת לפרה וחורזת חרוזים עליזים ובשעת ארוחת בוקר הייתה קוראת באוזנינו את החרוזים הטריים. **עליזה נול** שעשעה את כולנו בחקותה את החברים ואנחנו היינו צוחקות בלי סוף.

ביום שישי אחת לא שלחו את החלב ל"תנובה", ואז היינו מפרידות את השמנת בספרטור, שעמד במחלבה על-יד הרפת. מהחלב הזה והשמנת הזאת היו מכינים במטבח גבינה וחמאה לחברים. את הפרות כינו בשמות לפי רצון הילדים: "דבורקה", "דמשקאית", "אצילה". הייתה שושלת שלמה של "הדסקות", גם הן דמשקאיות פראיות מאוד. עבדנו בכל השבתות, רק מאוחר יותר חלה התקדמות. תמורת העבודה בשבתות קיבלנו יום חופשי באמצע השבוע. לעתים היינו נרדמות מתחת לפרה מרוב עייפות ומעירות אחת את חברתה. "להיות רפתנית" היה מעמד מכובד, לא הייתי מוכנה לעזוב את הרפת, אף כי, גם במטבח הרגשתי את עצמי חשובה.

מצב הרפת בשנות ה-20

בכרך ח' של "השדה" תרפ"ח (ינואר-פברואר 1928). מופיעה סקירה על מצב הרפת בדגניה א', כתובה על-ידי מרים ברץ והנה כמה קטעים מהסקירה. "הרכב העדר 43 פרות, 8 מבכירות, 23 עגלות ו-3 עגלים, בס"ה 77 גולגולות.

התנובה הממוצעת של 13 מבכירות, בגיל 27 חודשים לזמן ההמלטה, הגיעה ל-2,800 ליטר בערך... מבכירה הולנדית הממליטה בקיץ, החום גורם לירידה גדולה. אגב, כל ההולנדיות סובלות אצלנו מהחום ואינן עולות על הפרות המקומיות, שגודלו אצלנו - לעומת זה, הזנתן עולה